

ÖMER SEYFETTİN HİKÂyelerİNİN TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE DEĞER AKTARIMI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Yrd. Doç. Dr. Muhammed Eyyüp SALLABAŞ

Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

Özet

Türkçe öğretimi genel olarak metinler aracılığıyla yapılmaktadır. Bu yönüyle Türkçe öğretiminin vasıtalarından biri olan metinlerin aynı zamanda öğretimsel amaçlara uygun olarak seçilmesi gerekmektedir. Özellikle hikâye edici metinler, kazandırılmak istenen tutum, değer ve davranışların verilmesinde araç olarak kullanılmaya uygundur. Çocuk edebiyatı ürünü olarak Ömer Seyfeddin hikâyeleri, Türkçe öğretiminde araç metinler olarak kullanılabilir. Bu çalışmada, Ömer Seyfeddin hikâyelerinde yer alan değerler araştırılmış ve bu değerlerin Türkçe öğretiminde kullanılması tartışılmıştır. Çalışmada; "aile birliğine önem verme, adil olma, bağımsızlık, barış, özgürlük, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik" değerleri esas alınmıştır. Nitel araştırma tekniklerine uygun olarak yapılan bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın evrenini Ömer Seyfeddin'in yazdığı hikâyeler, örneklemini ise bu hikâyelerden tesadüfi usulle seçilen 35 hikâye oluşturmuştur. Çalışmada Ömer Seyfeddin hikâyelerinde yer alan değerler tespit edilmiş ve incelenen değerlerin hikâyelerde yoğun bir şekilde yer aldığı (86 değer) görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Türkçe Öğretimi, Değer Eğitimi, Ömer Seyfettin Hikâyeleri.

EXAMINATION OF ÖMER SEYFETTİN'S STORIES IN TERMS OF VALUE TRANSFER IN TURKISH EDUCATION

Abstract

In general, Turkish is thought via texts. In this respect, texts, which are one of the means in Turkish education, are to be chosen according to educational objectives as well. Especially story texts are suitable to be used as means to teach attitudes, values and behaviors. Ömer Seyfeddin stories as works of children's literature can be used as texts of means. This study examined values in Ömer Seyfeddin stories and their use in Turkish education was discussed. In this study, "attaching importance to the unity of family, being fair, independence, peace, freedom, being scientific and hardworking, cooperation, sensitiveness, honesty, having aesthetic values, tolerance, hospitality, attaching importance to being healthy, respect, love, responsibility, being clean, patriotism, benevolence" were taken as basis. In this study, which was carried out in accordance with qualitative research paradigm, document analysis method was used. The universe of the study is composed of all stories by Ömer Seyfeddin and the sample is composed of 35 randomly chosen stories. In this study, values in Ömer Seyfeddin stories were determined, and it was seen that stories examined are rich in terms of the values studied.

Key Words: Turkish Education, Value Education, Ömer Seyfettin Stories.

Giriş

Değer, herhangi bir davranış, durum, olay ve olgunun insanlar arasında arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç, düşünce ve genel-geçer yargı ve tutum olarak tanımlanabilir. Her millet, bireylerinin kültürleme sürecinde kendi değerlerinin edinilmesini, kendi değerlerini benimsedikten sonra evrensel değerlere ulaşmasını bekler (Karatay, 2011: 473).

Kişi değerleri, kişilerarası ilişkilerde doğrudan doğruya veya dolaylı olarak ortaya çıkan sevgi, dürüst olma, bağlılık, saygı, âdil olma gibi ve açık düşünebilme, doğru bağlantılar kurabilme gibi kişi imkânlarıdır. Bir şeyin değeri, kendisiyle aynı cinsten olan şeyler arasında özel yeridir. Buna göre bir şeyin değerliliği –ve dereceleri- kendisiyle aynı cinsten olan şeyler arasındaki yerinden dolayı insanla olan özel ilgisi, insan için taşıdığı anlamdır (Kuçuradi, 2003: 41). Güngör'e (1998: 27) göre ise değer yargısı bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğunu belirten ifade iken değer, bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır.

Diğer taraftan değer, ahlak ya da değer felsefesinde, olgu bilincinden sonra ortaya çıkan ve olguya, belli duyguları, arzuları, ilgileri, amaçları, ihtiyaç ve eylemleri olan özneye ilişkisi içinde, belli nitelikler yüklemeye belirlenen tavır; öznenin olana, olguya yüklediği niteliktir. Buna göre, değer söz konusu olduğunda, işe mutlaka kişiliğin karışması gerekir. Öte yandan değer, öznenin ya da zihnin teorik bir tavır veya yöneliminden çok pratik bir tavır ya da yöneliminin ifadesidir. Değer, öznenin ilgili nesnenin kendi kişisel amacı ve eylemleriyle olan ilişkisini ifade etmek üzere ona, diğer niteliklerine ek olarak, sonradan eklendiği bir niteliktir. Değer işte bu süreçten sonra, kendi başına ve nesnel bir biçimde değerli bir şey olarak görülmek suretiyle, nesnelleştirilir ve nesneye yansıtılır (Cevizci, 2000: 221).

Psikoloji değer meselesini felsefeden daha farklı bir şekilde ele alır. Psikolojide değer önemi onun objektif bir esasa dayanıp dayanmamasında değil insan davranışlarının yol göstericisi olarak oynadığı roledir. Bu bakımdan psikolog değeri sadece bir inanç olarak alır. Değer bir inanç olmak bakımından, dünyamızın belli bir kısmıyla ilgili idrak, duygu ve bilgilerimizin birleşimi demektir. Fakat değer, inancın özel bir şekli olmak itibarıyla ondan daha yukarıda bir zihin organizasyonudur. Şöyle ki değer bir tek inanca değil, bir arada organize olmuş bir grup inanca tekabül eder (Güngör, 1998: 28).

Değerin subjektif olduğunu savunan görüşler; aynı, tek, gerçek objeye farklı kişiler aynı anda veya aynı kişiler farklı zamanlarda farklı değer yükleyebiliyorlarsa, bir objenin kendine özgü değerinden söz edilemeyeceğini; çünkü objenin kendine özgü değeri olsa bile insanın bunu bilme imkânından yoksun olduğunu savunur. Buna göre bir objenin değeri, değerlendirenin ona yüklediği bir şeydir; değerlendiren değiştikçe veya değerlendirme zamanı değiştikçe o objenin değeri de değişebilir. Diğer yandan, değer yargılarının değişmesine rağmen değerlerin değişmediğine; mutlak, objektif ve kendi başına var olduğunu savunanlar, değerleri ontolojik bakımdan aktarla gerçekleştirilen 'mutlak', 'ideal' varlıklar (N.Hartmann) veya 'ideal nitelikler' (Scheler) olarak görmüşler ve bir değer yargısı yüklemi olan

'iyi'nin içinde bulunduğu değerler grubunun baş değeri olduğunu söylemişlerdir (Kuçuradi, 2003: 11-13). İyilik kimi düşünürlere göre, insan bilincinin bir ürünüdür ve bilinçlidir. Kimilerine göre insanın içinde vardır, icat edilemez ancak keşfedilir. Kimilerine göre ise; insan tabiatında var olan diğer duygular gibidir ve insanın tabiatının gereğidir (Sezer, 2005).

Sosyolojik yaklaşımlarda sosyal filozoflar ve sonra sosyal bilimciler, birey üzerindeki çatışma ve farklılıklara karşın toplumsal düzenin nasıl sürebildiğini açıklamak için toplumsal norm ve toplumsal değer kavramlarını kullanmışlardır. Antropolojik yaklaşımlar ise kişi-toplum ilişkisi problemine yönelmiştir. Bu yönüyle, kişinin içinde bulunduğu kültür ile ilişkilerini saptamak için kültürel değerlerle bunların bir taraftan kültür ürünlerine diğer taraftan da kişiliğe yansıması incelenmiştir (Kağıtçıbaşı, 1981: 17-20).

Sonuç olarak değerler her millet için büyük önem arz eder ve milletler kendi değerlerinin kuşaktan kuşağa aktarılmasını ister. Bu noktada değer aktarımı ve değerlerin nasıl aktarılacağı hususu ortaya çıkar.

Değerler Eğitimi

Günümüzde okul yalnızca bilginin değil değerlerin de öğretildiği yapılar olarak değerlendirilmektedir. Çocuk, değerlerle ilgili ilk eğitimini ailesinden alsa da bunun bir program dâhilinde aktarılacağı yerler, okullardır. Okulda değerler verilirken, eğitimin tabii süreci içerisinde öğrencilere yaşatılarak kazandırılması gerekmektedir.

Değerler okullarda hem ders içi hem de ders dışı faaliyetlerin merkezinde yer almaktadır (Halstead ve Taylor, 1996:3). Bu çerçevede yapılacak değer eğitimi çalışmaları aynı zamanda öğrencinin duyuşsal düzeyinin de gelişmesine katkı sağlayacaktır. Özellikle insanlara saygı duymayı, hayattaki kutsal şeylere hizmet etmeyi, fikir ayrılığının olabileceğini ve bütün insanların kanun önünde eşit olması gerektiği gibi demokratik değerlerin öğretildiği okullar ve eğitim programları, ahlaki karar almada ve karakter eğitiminde aileyi de desteklemelidir (Suh ve Traiger, 1999:723). Çünkü aile ve okulda tutarsız davranışlarla karşılaşmak çocukta değer kazanımını ya engelleyecektir ya da süreci uzatacaktır. Bu nedenle okullar ailelere değer öğretiminde yardım etmelidir (Refshauge, 2004:2). (Akt. Yiğittir ve Keleş, 2011: 145).

Değerlerin öğrenilmesinde bilgi ve düşünce boyutu da önemlidir. İnsanlar tercihlerini ve yargılarını yeni öğrendikleriyle değiştirmekte ve şekillenmektedir. Sonuçta değerler genetik olarak aktarılmazlar. Değerler sosyal rollerle öğrenilerek sonraki kuşaklara aktarılırlar. Belirli bir sosyal rolde kişilerin neler yapması, neler yapmaması ve nelere kıymet vermesi gerektiği öğrenilir ve bunlar bir yaptırım da olabilir. Değerlerin oluşmasında sosyal destekler ve pekiştireçlerin yeri büyüktür. Bir değer insanlar tarafından onaylanır ve takdir görürse bireydeki etkisi yüksek olur. Değerler arkalarındaki toplumsal destekleri kaybettikçe değişmeye veya etkisizleşmeye başlamaktadır (Sarı, 2005: 77). O hâlde değer öğretiminde, çocuklara

Muhammed Eyyüp SALLABAŞ

kazandırılması gereken değerler, ona hissettirilmeden; onaylamalar ve pekiştireçlerle desteklenmelidir.

Değer açık bir şekilde öğretildiğinde etkisinin azalacağı düşünülmektedir. Bu nedenle değerlerin empoze ve zorlama yapılmadan, yedi basamakta kazandırılması temel alınmalıdır (Simon, 1972:8):

Seçme

1.Özgürce seçim ya da bağımsız seçim yapma (seçme özgürlüğü)

2.Bir dizi mevcut seçeneği değerlendirdikten sonra alternatifler arasından seçebilme

3.Her alternatifin olası sonuçlarını düşünerek değerlendirdikten sonra seçebilme

Ödüllendirme

4.En önemli ve değerli olduğu düşünülen şeyleri ödüllendirme ve değer verme

5.Serbestçe (özgür) seçilen bir değeri açıkça söyleyebilme

Hareket

6.Serbestçe (özgür) seçilen değerle uyumlu olan bir hareket tarzı (tavır) ile hareket edebilme

7.Seçilen değerle uyum içerisindeki bir hareket tarzında tekrar tekrar hareket edebilmek

Öğretmen, öğrenciyeye açık uçlu sorular sorarak onun cevaplarını açıklamasına olanak tanır (Akt. Akbaş, 2005: 90-91).

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2006), programın genel yaklaşımından bahsedilirken "dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık hâline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır." diyerek değer kavramına değinilmiş; programın "Genel Amaçlar" başlığı altında 9 ve 11. maddelerde ise şu ifadeler yer verilmiştir: "Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları" ve "Millî, manevi ve ahlaki değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır."

Türkçe öğretiminde metinler en önemli ders materyallerinden biridir. Bu bakımdan değer aktarımında da metinlerin kullanılması önem arz etmektedir. Bu çalışmada, Ömer Seyfeddin hikâyelerinde yer alan değerler araştırılmış ve bu değerlerin Türkçe öğretiminde kullanılması tartışılmıştır. Çalışmada esas alınan ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2005: 90) verilen değerler şunlardır: Aile birliğine önem verme, adil olma, bağımsızlık, barış, özgürlük, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü,

misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik.

Yöntem

Nitel araştırma tekniklerine uygun olarak yapılan bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi yöntemi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 187).

Çalışmanın Amacı

Çalışmanın problem cümlesi şu şekilde ifade edilebilir: Ömer Seyfeddin'in hikâyelerinde yer alan değerler nelerdir?

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Ömer Seyfeddin'in yazdığı hikâyeler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Ömer Seyfeddin'in hikâyelerinden tesadüfi usulle seçilen 35 hikâye (Aleko, And, Bahar ve Kelebekler, Balkon, Başını Vermeyen Şehit, Diyet, Falaka, Ferman, Fon Sadriştayn'ın Karısı, Fon Sadriştayn'ın Oğlu, Forsa, Gizli Mabed, Hafiften Bir Seda, İlk Cinayet, İlk Namaz, Kaşağı, Keramet, Kıskaçlık, Kurbağa Duası, Kurumuş Ağaçlar, Kütük, Mermer Tezgâh, Miras, Nadan, Namus, Pembe İncili Kaftan, Perili Köşk, Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu, Rüşvet, Teselli, Velinimet, Vire, Yalnız Efe, Yüksek Ökçeler, Yüz Akı) oluşturmaktadır.

Bulgular

Tablo 1: Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Yer Alan Değerler

Değerler	f	Değerlerin Geçtiği Hikâyeler
Adil Olma	5	Diyet, Teselli, Yalnız Efe, Kızıl Elma Neresi
Aile Birliğine Önem Verme	-	-
Barış	1	Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu?
Çalışkanlık	6	Ferman, Diyet, Fon Sadriştayn'ın Karısı
Dayanışma	2	And, Falaka
Duyarlılık	7	Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu?, And, Diyet, Nadan
Estetik	5	Estetik
Hoşgörü	1	Aleko
Sevgi	5	And, Diyet, Teselli, İlk Namaz
Saygı	8	Kütük, Gizli Mabed, Velinimet, Kızıl Elma Neresi
Sorumluluk	4	Kaşağı, Falaka, Teselli, , Fon Sadriştayn'ın Karısı
Sağlıklı Olmaya Önem Verme	1	Fon Sadriştayn'ın Karısı
Dürüstlük	11	Kütük, Kaşağı, And, Diyet, Perili Köşk, Yüzakı, Rüşvet, Yalnız Efe, Kızıl Elma Neresi
Bilimsellik	4	Perili Köşk, Kurbağa Duası, Mermer Tezgâh, Bahar ve Kelebekler

Misafirperverlik	2	Gizli Mabed, Teselli
Özgürlük	6	Pembe İncili Kaftan, Diyet, Fon Sadriştayn'ın Karısı
Temizlik	1	Yüksek Ökçeler
Vatan Sevgisi	12	Başını Vermeyen Şehit, Kütük, Forsa, Ferman, Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu?, Aleko, And, Teselli, Fon Sadriştayn'ın Oğlu, Kızıl Elma Neresi
Yardımsverlik	4	Hafiften Bir Seda, Yalnız Efe, Kızıl Elma Neresi
Bağımsızlık	1	Vire
Toplam	86	

Tabloya bakıldığında, çalışmada yer verilen Ömer Seyfeddin hikâyelerinin, “aile birliğine önem verme” dışında bütün değerleri barındırdığı görülmektedir. Hikâyelerde en çok “vatan sevgisi” (12) ve “dürüstlük” (11) değerlerine yer verilmiştir. Daha sonra ise sırasıyla “saygı” (8), “duyarlılık” (7), “çalışkanlık” (6), “özgürlük” (6), “adil olma” (5), “estetik” (5), “sevgi” (5), “sorumluluk” (4), “bilimsellik” (4), “yardımsverlik” (4), “dayanışma” (2), “misafirperverlik” (2), “barış” (1), hoşgörü (1), “sağlıklı olmaya önem verme” (1), “temizlik” (1) ve “bağımsızlık” (1) gelmektedir.

Değer örnekleri:

Adil Olma (Teselli):

“Baktı, baktı: bu ulvi kapının içinde, hatt-ı şerifin hareketinden bahsettiği büyük orduyu ince mızraklarıyla, bayraklarıyla görüyor gibi oldu. Bu ordu, mert Turan'ın ortasındaki şımarık İran'a adalet nurları saçacaktı.”

Barış (Primo Türk Çocuğu Nasıl Doğdu)

“O harbi hiç sevmezdi. ‘Harp, hayattır!’ diyen filozofun kırmızı bir canavardan başka bir mahluk olamayacağını iddia eder, ...”

Bağımsızlık (Vire):

“Fakat yalnız bir emre karşı itaat göstermezler. O da “teslim emri”dir. Türk, ölmeyi teslim olmaya tercih eder... Evet, “vire”ye kimse razı olmayacaktı.”

Bilimsellik (Perili Köşk):

“Sermet Bey, gözüyle gördüğüne, kulağıyla işittiğine inananlardan değildi. Eliyle sıkı sıkıya tutup hissetmeyince bir şeyin varlığına hükmetmezdi. Gözle kulak onca birer yalan kovuydu. Yalanlar hep bize bu dört kapıdan girerdi. Fakat el... fakat lâmise, hiç dolma yutmazdı. Bütün hurafeler, batıl itikatlar dimağımıza hücum için gözle kulağa koşardı. Güldü,

- Perinin bize zararı dokunmaz! Dedi.”

Çalışkanlık (Diyet):

“Otuz yaşına kadar Anadolu'da uğramadığı şehir kalmadı. Kimseye boyun eğmedi. Minnettar kalmadı. Ekmeğini taştan çıkardı. Alnının teriyle kazandı. Çok çalıştı. Emsalsiz işler meydana getirdi. Pek az kazanca kanaat etti. İçinde “mukaddes

ateş”ten bir şule bulunan her mucit gibi para için değil, sanatı, sanatının zevki için çalışıyordu.”

Dayanışma (And):

“O vakit güldü. Benden uzaklaşarak cevap verdi:

- Biz birbirimizin kanlarını içeriz. Buna ‘and içmek’ derler. And içenler kan kardeşi olurlar. Birbirlerine ölünceye kadar yardım ederler, imdada koşarlar.”

Duyarlılık (Diyet):

“... Bütün şehir halkı, Koca Ali gibi mahir bir ustanın kolu kesileceğine acıdı. Bu kadar yakışıklı, mert, çalışkan, kuvvetli, güzel bir adamın ölünceye kadar sakat sürünmesine en duygusuz vicdanlar bile dayanmıyordu.”

Dürüstlük (Rüşvet):

“Ali hoca avukatının heyecanını anlayamıyordu. Ondan yeni hâkimin mehdini uzun uzadıya dinledi. Bu zat rüşvetin, hediyein korkunç bir düşmanıymış! En haklı bir davacı kendisine rüşvet vermeye teşebbüs etse, o saatte onu haksız çıkarırmış!”

Estetik (Fon Sadriştayn’ın Oğlu):

“Duvarlarda en meşhur Türk ressamlarının levhaları vardı. Ta kapının karşısında otuz sene evvelki seferî formalı bir genç zabıt resmi asılmıştı. Bakışında necib bir derinlik parlıyordu. Fon Sadriştayn: “Bu mutlaka şairin Çanakkale’de şehit düşen babası olacak!” dedi. Tavanın nakışlarında, yerdeki halının, döşemelerin renklerinde öyle bir ahenk vardı ki insan bakarken kendisini bir “sükun” musikisi içinde sanacaktı.”

Hoşgörü (Aleko):

“Köydeki hocanın “Hristiyanlar da Allah’ın kuludur. Onlara fenalık etmek, Müslümanlara fenalık etmekten daha günahtır.” diye vaaz ettiğini hatırlıyor...

Sevgi (And)

“Birinci boğumun üstünde hâlâ beyaz çizgi şeklinde duran bu küçük yara izi bence pek mukaddestir. Andı için ölen, hayatını mahveden kahraman kan kardeşimin sıcak dudaklarını tekrar parmağımın ucunda duyar, beni kurtarmak için o kendisinden büyük, kudurmuş, iri ve kara çoban köpeğiyle pençeleşen aslan ve bahadır hayalini görürüm.”

Misafirperverlik (Teselli):

“Kâhyasına:

- Fâzıl ağaları bir odaya yerleştir. Rahat etsinler, yarın kendileriyle konuşuruz, dedi.”

Özgürlük (Pembe İncili Kaftan):

“Muhsin Çelebi biraz durdu. Yutkundu. Gülümsedi:

- Çünkü ben boyun eğmem, el etek öpmem, dedi, hâlbuki zamanın devletlileri mevkilerine hep boyun eğip, el etek, hatta ayak öpüp, bin türlü

Muhammed Eyyüp SALLABAŞ

tabasbusla, riya ile, tekâpû ile çıktıklarından etraflarına daima hep bu zelil mazilerinin çirkin hareketlerini tekrarlayanlarını toplarlar.”

Sağlıklı Olmaya Önem Verme (Fon Sadriştayn'ın Karısı):

“Başımı sağa çevirdim; müthiş, iri, kıpkırmızı bir Alman yanıma oturmuş, gayet beyaz bir keten mendille terini siliyordu. Birbiri üzerine attığı bacaklarına, kalın dizlerine, dokunulsa kan fışkıracak sanılan tombul ellerine baktım. Sonra gözlerimi sararmış ellerime, tekallüs etmiş dizlerime çevirerek...

- Ah, ne sıhhat...

Dedim. Hem gayr-i ihtiyari düşünmeye başladım. İşte bu, sınırları adalât içinde kaybolmuş kavi, gürbüz bir mesuttu. Kim bilir ne güzel yiyor, ne iştiha ile içiyor, ne kadar kolaylıkla hazmediyordu.”

Saygı (Velinimet):

“Geldi, Hasan'ın ellerinden tuttu. İki eliyle sararak sıktı. (...)

- Çalış, daha çalış, dedi.

- Çalışacağım. Sen benim velinimetimsin. Sana ölünceye kadar minnettarım.” s.117

Sorumluluk (Fon Sadriştayn'ın Karısı):

“Karım birinci sınıf yolcular arasında seyahat etmemize razı gelmedi. Aldığımız gazetenin parasına varıncaya kadar bir deftere yazmaya başladı: “Para kazanmak erkeğin, kazanılan paranın iştiha kuvvetini artırmak da kadının vazifesidir.” diyordu...”

Temizlik (Yüksek Ökçeler):

“Başlıca merakı temizlikle namusluluktur. Göztepe'deki köşkünü hizmetçi Eleni ile evlatlığı Gülder'le her sabah beraber temizler, aşçısı Mehmed'i her gün tıraş ettirir, zavallı Bolulu oğlanı tepeden tırnağa kadar beyazlar giymeye mecbur ederdi.”

Vatan Sevgisi (Başını Vermeyen Şehit):

“Şöyle bir göz gezdirdi. Sırtının hafif kamburu içeri çekildi:

- İştiniz ya, gaziler! dedi, Kıracın haini bizim yüz on dört kişiden ibaret olduğumuzu anlamış... üzerimize iki bin kişi ile geldi. Teklif ettiği “vire”yi kabul etmek isteyenler varsa ellerini kaldırsın!

- ...

Kimsenin eli kalkmadı.”

Yardımsızlık (Hafiften Bir Seda):

“Bütün dünya işlerine karısı Naciye Hanım bakar, vakıflarından, iratlarından paraları toplar, evi idare eder; mahallenin fakir kızlarını, kimsesiz dulları, muhtaçları vakit vakit sevindirirdi.” S.111

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Türkçe öğretiminin vasıtalarından biri olan metinlerin aynı zamanda öğretimsel amaçlara uygun olarak seçilmesi gerekmektedir. Özellikle hikâye edici metinler, kazandırılmak istenen tutum, değer ve davranışların verilmesinde araç olarak kullanılmaya uygundur.

Yalçın ve Aytaş'a (2002: 127) göre hikâye her yaştan insan için önemlidir ancak çocuk için vazgeçilmez bir olgudur. Bu gerçekten hareketle, çocuğun öykü yoluyla eğitimini sağlamak, onlara istenilen davranışları kazandırmak en kestirme yoldur. Diğer taraftan, hikâye ve romanlar, çocukların sınırlı hayat tecrübelerini zenginleştirir; türlü insan tipleri üzerinde düşünmelerine imkân sağlar; gelişmekte olan değer yargılarının daha açıklık kazanmasına yardımcı olur. Böylece çocukların içinde yaşadıkları toplumsal ve kültürel ortama uymalarını büyük ölçüde kolaylaştırır. Bunun dışında hikâye ve romanlar çocukların kendi ülkelerindeki insanları geçmişleriyle tanımalarını kolaylaştıracağı gibi onlara başka ülkelerde yaşayan insanlar hakkında da bilgi verir. İçinde kendilerinden bir şeyler bulacakları hikâye ve romanları okuyan çocukların okuma becerileri de gelişecektir (Gürel, Temizyürek ve Şahbaz, 2007: 107).

Oğuzkan'a (2006: 107) göre, ilköğretim çağındaki çocukların ilgi ve zevkle okuyabilecekleri nitelikte çok sayıda yerli ve tarihî hikâye ve romanımız bulunmamaktadır. Bununla birlikte Ömer Seyfeddin'in tarihimizin önemli olaylarına ve dönemlerine ilişkin olarak yazdığı canlı ve renkli hikâyeler çocuklarca da ilgiyle okunabilir.

Türkçenin gücünü savunan, anlatım imkânlarının zenginliğinden hikâyelerinde yararlanan Ömer Seyfeddin, halk söyleyişlerini, atasözlerini, deyimleri, ikilemeleri, anlamı derin özlü sözleri, çoğu kez mizahi bir anlatım içinde kullanmış, çocuk okurların da okuma süreci boyunca zevkle, anlayarak, eğlenerek vakit geçirmelerine katkı sağlamıştır. Hikâyelerde sık kullanılan fiiller, kısa, kurallı ve basit yapıdaki cümleler çocuğun algılayabilirliği açısından önemlidir. Yine, anlatımın düz olması, iç içe geçmiş bir anlatım tekniğinin kullanılmaması çocuk okurların okuduklarını algılaması ve anlamlandırması bakımından olumlu bir özellik taşımaktadır. Ömer Seyfeddin'in "İlk Cinayet, İlk Namaz, Falaka, And, Kaşağı" adlı hikâyeleri çocukluk yıllarına dair anıların, gözlemlerin ve izlenimlerin sade, anlaşılır, samimi bir dille kaleme alınmasıyla her yaştaki okuyucuya, özellikle de çocuk edebiyatına hitap etmesini sağlamıştır. Bu hikâyeler birer çocuk edebiyatı ürünü olarak düşünüldüğünde çocuğa görelilik ilkesi açısından olumluluklar taşımaktadır. Çocukların korkuları, arkadaşlıkları, yaramazlıkları yazarın kaleminden çocukların penceresinden bakılarak yazılmıştır. Yapmacıksız, anlaşılır bir dille, hiçbir peşin fikir taşımaksızın yazılmış olmaları çocukların okuyabileceği hikâyeler olmalarını sağlamıştır (Ustaoğlu, 2006: 13-14).

Yapılan çalışmada, Ömer Seyfeddin hikâyelerinde yer alan değerlerin, Türkçe öğretiminde değer aktarımında kullanılıp kullanılmayacağı tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler, Ömer Seyfeddin hikâyelerinin değerler bakımından

Muhammed Eyyüp SALLABAŞ

zengin olduğunu göstermektedir. Bu bakımdan Ömer Seyfeddin hikâyelerinin Türkçe öğretiminde kullanılan kaynak metinlerin içinde yer alması sağlanmalıdır.

İlköğretime yönelik hazırlanan “100 temel eser” listesinde Ömer Seyfeddin’den “Yalnız Efe” hikâyesi yer almaktadır. Ömer Seyfeddin’in incelenen hikâyelerindeki değerler ve eğitim öğeleri dikkate alınarak liste güncellenmeli, “Ömer Seyfeddin’den Seçme Hikâyeler” adı altında, diğer hikâyelere de yer verilmelidir.

Kaynakça

Akbaş, O. (2005). “Değer Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar”. *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu (Taslak Basım)*. Ankara: MEB Devlet Kitaplığı Müdürlüğü.

Cevizci, A. (2000). *Paradigma Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Güngör, E. (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Gürel, Z., Temizyürek, F. ve Şahbaz, N.K. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Öncü Yayınları.

İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu (Taslak Basım) (2005). Ankara: MEB Devlet Kitaplığı Müdürlüğü.

İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı (2006). Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1981). *Çocuğun Değeri*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi.

Karatay, H. (2011). “Transfer of Values in the Turkish and Western Children’s Literary Works: Character Education in Turkey”. *Educational Research and Reviews*. Vol. 6 (6), 472-480.

Kuçuradi, İ. (2003). *İnsan ve Değerleri*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.

Oğuzkan, F. (2006). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sarı, E. (2005). “Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği”. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 3 (10), 73-88.

Sezer, Ö. (2005). *İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Değerlerin İncelenmesi*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul.

Ustaoglu, P. (2006). *Ömer Seyfettin’in Hikâyelerinde Çocuğa Görelik Açısından Olumluluklar ve Olumsuzluklar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Samsun.

Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2002). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yiğittir S., Keleş H. (2011). “Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitimine İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri”. *Millî Eğitim*, 189, 149-155.